

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

دولت جمهوری اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

صدق و راستی در پرتو قرآن عظیم الشان

(رساله ماستری)

محصله: باصره صفا "زمانی"

استاد رهنما: پوهاند دکتور عبدالباری "حمیدی"

سال: ۱۳۹۸ هـ.ش، ۱۴۴۰ هـ.ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

صدق و راستی در پرتو قرآن عظیم الشان

(رساله ماستری)

محصله: باصره صفا "زمامی"

استاد رهنما: پوهاند دکتور عبدالباری "حمیدی"

سال : 1398 هـ ش، 1440 هـ ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترمه باصره صفا بنت عزیز محمد ID: SH-MST-97-374 محصله دور چهارم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: صدق و راستی در پرتو قرآن عظیم الشان به روز چهارشنبه تاریخ ۱۶ / ۴ / ۱۴۰۰ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۱ (نمره به عدد) لوند ویک (نمره به حروف) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

شماره	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور اصحاب الله اواب	عضو هیات	
۲	دکتور محمد اسماعیل لیبب بلخی	عضو هیات	
۳	دکتور عبدالباری حمیدی	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

..... معاون علمی

..... آمر بورده ماستری

خلاصه (چکیده):

قرآن عظیم الشان این کلام مملو از محتوای اعجازی در کل روی سه موضوع کلیدی، احکام (اعتقادی، عملی، و اخلاقی) می چرخد، اما آنچه قابل غور، دقت و جلب توجه انسان عاقل می باشد، این است که هر یک از احکام اعتقادی و عملی با احکام اخلاقی رابطه وثیق دارد و بدون آن عقاید و اعمال بی روح تلقی می گردد، پس گفته می توانیم که عقیده دین اسلامی، اخلاق و شریعت آن اخلاق بوده، مسلمان هیچ یک را نقض نمی کند مگر این که در ایمان وی شکست رخ می دهد.

روی همین ملحوظ موضوع مختار بنده، صدق و راستی در پرتو قرآن کریم می باشد که طی سه فصل تفصیلی روی آن بحث صورت گرفته است، طوریکه ابتداء روی مفاهیم و کلیات مربوط به واژه صدق در روشنائی کتب زبان و تفاسیر بحث صورت گرفته است، ثانیاً روی انگیزه های صدق و کذب، دروغ جائز و صدق مذموم معلومات ارائه گردیده است .

و همچنان محاسن، مظاهر و انواع صدق مستدل با آیات قرآنی جاگزین این رساله گردیده است و نیز قدوه های واقعی سراپا از صداقت و راستی ، پیشکش گردیده است، تا انسان را قانع سازد که قرآن صرف تیوری و نظر نبوده بلکه صلاحیت تطبیق و عمل لازمه آن بوده که هدفش اقامه قانون الهی، امتثال اوامر و اجتناب از نواهی در روی زمین می باشد.

در نهایت روی پیامد های زیبای دنیوی و اخروی صدق و نتایج حاصله زشت عدم رعایت آن در دنیا و آخرت بحث صورت گرفته و میان آن و آیات قرآنی توفیق آورده، جاگزین این رساله گردیده است.

فهرست موضوعات

صفحه	عناوین
	مقدمه
1
	فصل اول: مفاهیم و کلیات
9
	مبحث اول: مفهوم صدق
9
	مطلب اول: مفهوم صدق در لغت
9
	مطلب دوم: مفهوم صدق در اصطلاح
11
	مبحث دوم: اطلاقات، کلمات نزدیک به ماده صدق و مشتقات آن و متضادات صدق در قرآن کریم.....
13
	مطلب اول: اطلاقات
13
	صدق

	مطلب دوم: کلمات نزدیک به ماده صدق و مشتقات آن.....
32
	مطلب سوم: متضادات ماده صدق
35
	مبحث سوم: انگیزه های صدق و
41
	کذب

	مطلب اول: انگیزه های صدق
41

مطلب دوم: انگیزه های کذب

42

مبحث چهارم :. دروغ جائز و صدق

44

مذموم.....

مطلب اول: دروغ

44

جائز.....

مطلب دوم: صدق مذموم

45

فصل دوم: جایگاه ، مظاهر و انواع صداقت، والگو های

47

آن.....

مبحث اول: جایگاه ، مظاهر و انواع صدق در پرتو قرآن

47

.....

مطلب اول: جایگاه صدق در پرتو قرآن عظیم الشأن.....

47

مطلب دوم: مظاهر صدق در پرتو قرآن

52

کریم.....

مطلب سوم: انواع صدق و راستی در پرتو قرآن کریم

54

.....

مبحث دوم: الگو های صداقت.....

72

مطلب اول: صداقت ملائکه.....

72

مطلب دوم: راستی و صداقت انبیاء علیهم السلام.....

73

..... مطلب سوم: رسول الله صلى الله عليه وسلم پیشوای راستان	84
..... مطلب چهارم: صحابه رضی الله عنهم الگوی صداقت	92
..... فصل سوم: آثار و پیامد های صدق و عدم آن در دنیا و آخرت	100
..... مبحث اول: آثار و پیامد های صدق و عدم آن در دنیا	100
..... مطلب اول: آثار دنیوی صدق	100
..... مطلب دوم: آثار دنیوی عدم صداقت و راستی	114
..... مبحث دوم: آثار و پیامد های صدق و عدم آن در آخرت	123
..... مطلب اول: آثار اخروی صدق	123
..... مطلب دوم: آثار اخروی عدم صداقت و راستی (کذب)	127
خاتمه:	
..... الف: نتیجه گیری	132
..... ب: پیشنهادات	135
..... ج: فهرس	136
..... 1: فهرست آیات قرآن کریم	136

.....2:فهرست احاديث نبی اکرم صلی الله عليه وسلم

143

3:فهرست اعلام

446

4:فهرست مصادر و مراجع

147

الف. نتیجه گیری:

صدق و راستی را در سه فصل در پرتو آیات قرآن عظیم الشان بیان داشتیم، اکنون به نتایج حاصله از این بحث می پردازیم:

1. آیات اخلاقی بخش عمده و اساسی قرآن کریم را تشکیل داده است تا آنجائیکه الله متعالی مسلمان را در هر عرصه زندگی به رعایت و حفاظت اخلاقیات خصوصاً صدق و راستی امر نموده و از رذایل و پستی های به ویژه دروغ باز می دارد.
2. مسلمان واقعی و راستین از لحاظ نیت، سخن و عمل متحلی به اخلاق نیک بوده ظاهر و باطن وی عاری از زشتی ها می باشد.
3. بعد از تأمل به آیات قرآن مجید نیز به این نتیجه دست یاب میگردیم که جانب تربیوی و اخلاقی به عنوان یک تکلیف شرعی طرح و بیان شده و این دساتیر مجموعه از امور اختیاری نیست که هر کس بخواهد به آن التزام داشته باشد و اگر نخواست به آن پشت پا زده و از تعمیم آن سرباز زند، بلکه این توجیهاات همه دساتیر الهی بوده و مسلمان شرعاً مکلف است تا به آن التزام داشته باشد و در صورت کوتاهی در آن مقصر و گناه گار شناخته میشود.
4. شیوه تربیتی و درس های مؤثر اخلاقی را که صاحب آخرین رسالت آسمانی به ارمغان آورده و جهان را از شقاوت و گمراهی بسوی هدایت و سعادت منتقل نموده است، گنجینه های نفیس و ارزشمند با خود در پی دارد که به مراتب برتر و عالی تر از هر فرهنگ دیگر میباشد.
5. از شیوه اعجاز قرآن این است که تعالیم و ارزشهای آن به صورت زنده و متحرک با کمال و جمال زایدالوصفی به عنوان سیرت و سلوک فرد، جامعه و بالآخره در قالب شعائر بزرگترین دین در برابر ما قرار میگیرد و میتوانیم نشانه های بارز این اخلاق نیکو را مورد بحث قرار داده و آنرا در قالب جدید در برابر مسلمانان قرار دهیم.
6. قرآن کریم بر هیچ موضوع دیگر مانند فضائل و ارزشهای اخلاقی – به ویژه صدق – و تقویه آن در نفوس پیروانش تأکید و ترکیز نکرده است و از ایشان میخواهد تا با بینایی کامل به سوی آن بشتابند و خود را به کمال مطلوب برسانند.
7. میان ارکان اسلام و فضائل اخلاقی که صدق بخش مهم و عمده آن را تشکیل می دهد رابطه وثیق وجود داشته، عبادات که در اسلام فرض گردیده است هیچ کدام حرکات خشک و بی مفهوم نمی باشند بلکه فرائض که اسلام بر پیروانش لازمی گردانیده است که انسان را به رعایت کردن ارزشهای نیک اخلاقی با دیگران عادت داده و چنان تربیت می نماید که در شرایط و ظروف مختلف زندگی به این ارزش ها پایبند و متمسک باشد و آنچنانکه انسان با انجام دادن تمرین های بدنی سلامت جسمی خود را حفظ می نماید، فرد مسلمان نیز با انجام دادن این فرائض و عبادات سلامت معنوی و اخلاقی خود را محفوظ می دارد.

چنانچه حقیقت نماز را دوری جستن از رذایل اخلاقی و پاک بودن از گفتار و کردار بد راقرار داده است، و پاکسازی نفس را از مال پرستی و حرص در یک جانب و از بین بردن حقد و کینه را در جانب دیگر و در نتیجه بلند بردن مستوای اخلاقی و معنوی جامعه به سوی یک مجتمع برتر و پاکیزه را اولین هدف زکات تعیین نموده.

و ثمره روزه گرفتن را تقوی عنوان نموده است.

و بالأخره در مورد حج نیز نباید گمان بریم که تنها سیر و سفر به اماکن مقدسه هدف اصلی آن بوده این عبادت بزرگ از معانی و ارزش های اخلاقی عاری می باشد.

8. انحراف اخلاقی از آثار ضعف ایمان به حساب می آید خصوصا دروغ گفتن که انسان را به سوی نفاق سوق می دهد، البته ایمان عبارت از قوه زنده و فعال در باطن انسان است که او را از انحراف و سقوط در دامان رذایل و پستی ها نگه می دارد و از نزدیک شدن به منکرات و ارتکاب معاصی باز داشته و به سوی خیر و کردار نیک سوق میدهد، البته ایمان صادق و راستی بنابر همین تأثیر فعال و نقش محوری ایمان راستین در اعمال انسان است که الله هر زمانیکه مسلمان را به عمل امر و یا از کردار منع می کند آنرا از مقتضیات ایمان قرار داده و همین نیروی محرک و مستقر در قلب مؤمن را خطاب قرار داده می فرماید: «... یا ایها الذین آمنوا...»

«... ای آنانیکه ایمان آورده اید...» از خلال توجیحات الهی به خوبی بر می آید که اسلام می خواهد انسان را به سوی عالم برتر و مزین با فضائل آداب منتقل سازد، بنابر این مراحل که انسان را به این هدف متعالی و ارزشمند می رساند را از اصول رسالت خود دانسته و اخلاقی در مقابل این وسایل را عمل بر علیه رسالت و دوری کامل از دین به حساب می آورد.

9. وسعت زبان عربی، زیبایی و شیرینی آن که چگونه از یک مصدر صیغه های مختلف متشکل گردیده طوریکه آنها باریشه اصلی ارتباط وثیق داشته و به چه طرز معانی مختلفه جدید را پیشکش می کند و بر فصاحت و بلاغت کلام می افزاید.

10. یک بار دیگر اثبات اینکه واقعا قرآن کتاب مصون و محفوظ از تغییر و تحریف است، چون الله تعالی اسباب حفاظت آنرا توسط این امت مهیا نموده دیده میشود که چگونه این امت از نواحی مختلف از برای مصونیت این کتاب تلاش نموده اند، و بر ملا شدن استعداد ها و مهارت های علمای مان که روز و شب را نشناخته بلکه خورد را وقف علم و عمل نموده اند و تمام قضایا را مورد بحث و بررسی قرار داده اند، گرچه اول امر یک موضوع برای ما جدید معلوم می شود اما بعد از تحقیق به این نتیجه میرسیم که قبلا در مصادر اصلی مورد بحث قرار گرفته است.

11. احساس نیک و پرحلاوت چون در تعامل با آیات قرآن کریم گردیم، برای مان رخ داده و انسان از کندو کاوی در عمق آنها هیچ گاه دلتنگ نگردیده و واقعا آن آیات شایستگی تأمل و دقت مکرر و مستمر را دارد.

12. اثبات اعجاز قرآن کریم به گونه عملی که چگونه با تصریف کلمات که یکی از شیوه های اعجازی قرآن محسوب میگردد، یک موضوع همه جانبه از نواحی گوناگون مورد بحث و مطالعه قرار گرفته و پاسخگوی تمامی مسائل مان می باشد چون الله تعالی اراده هر چی را خواهد آنرا به منصفه اجرا میگذارد.

13. اینکه الله تعالى خیر و یا شر محض نیافریده است گاهی بعضی راستی ها منهی عنه قرار گرفته همان گونه دروغ های اند که جواز پیدا مینمایند.
14. مسلمان همیشه باید زیرک و هوشیار بوده و راه بیرون رفت از موانع را درک نماید بدون اینکه مرتکب محرمات گردد.
15. بندگان مقرب و خاص الله تعالى دائما مزین به اخلاق سامی میباشند و از نزدیک شدن به زشتی ها هراس می داشته باشند.

ب. پیشنهادات:

1. این رساله، تحقیق مختصری است که پیرامون «صدق» و ریشه‌های قرآنی آن به معنای عام؛ اما پیشنهاد من برای محققان و پژوهندگان این است که صدق و راستی را در معاملات، به ویژه خرید و فروش برجسته ساخته و در هر موضوع، تحقیق مستقلی داشته باشند.
2. تلاش صورت گرفته است؛ تا مفهوم صدق و راستی در پرتو آیات قرآن کریم مورد بررسی قرار گیرد؛ اما پیشنهاد من این است که این امر، به شکل همه‌جانبه در روشنایی احادیث پیامبر صلی الله علیه وسلم و سیرت عملی پیامبران الهی و سلف صالح امت اسلامی مورد بررسی قرار گیرد.
3. یکی از موضوعات بس مهمی که در شرایط کنونی ما، بایستی پیرامونش سخن گفت، موضوع «صدق و راستی و چالش مصلحت‌اندیشی» است. بدون شک، بحث پیرامون این موضوع، می‌تواند یکی از گفتمان‌های داغ در جهان اسلام باشد.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af